

Delrapport 3

-

Forslag til udvikling af idrætsfaciliteterne i Skanderborg Kommune

Jens Høyer-Kruse og Lau Tofft-Jørgensen

Delrapport 3 - Forslag til udvikling af idrætsfaciliteterne i Skanderborg Kommune	93
Indledning.....	94
Resumé af Delrapport 1.....	95
Resumé af Delrapport 2.....	97
Forslag og anbefalinger til udvikling af idrætsfaciliteterne	100
Optimering af lokaleanvendelsen.....	100
Ønsker og forslag til faciliteter.....	103
Idrættens behov og skolernes behov	106
Natur og frit tilgængelige faciliteter.....	107
Foreningernes rammer og udfordringer	109
Litteraturliste.....	111

Indledning

Denne delrapport indgår som en sidste del af en større analyse på i alt tre dele, som omfatter en beskrivelse og en undersøgelse af idrætsfaciliteterne i Skanderborg Kommune. Formålet med undersøgelsen var at kvalificere beslutningsgrundlaget i Skanderborg Kommune for en udvikling af faciliteter og anlæg til idræt og motion i overensstemmelse med fremtidige behov hos såvel foreninger som andre brugere. Undersøgelsen skal således være med til at danne baggrund for en fortsat udbygning af idrætsanlæggene i kommunen for at fremme optimale fysiske rammer for foreningerne og de idrætsaktive.

De første to delanalyser er grundlaget for den tredje del, der indeholder konkrete forslag, ideer og anbefalinger til en plan for udviklingen og benyttelsen af idrætsfaciliteterne i Skanderborg Kommune. Her sammenholdes 'fremtidens krav og behov' med 'de eksisterende idrætsfaciliteter'. Viden om, hvordan idrætsfaciliteternes udformning og placering påvirker idrætsdeltagelsen, inddrages i denne analyse.

Analysen i denne tredje del af rapporten indeholder

- a) en række forslag til overordnede principper for idrætsfaciliteternes karakter, organisering og placering, som grundlag for den fremtidige udvikling og udbygning af faciliteterne, der både tilgodeser den foreningsorganiserede idræt og den selvorganiserede idræt, grupper der er forholdsvis lidt idrætsaktive m.fl.,
- b) forskellige 'modeller' for idrætsfaciliteterne i kommunen med angivelse af konsekvenserne (fordele og ulemper) for hver af modellerne, og
- c) konkrete idéer til etablering af forskellige typer af idrætsfaciliteter, deres placering i kommunen samt deres organisering.

Denne tredje og afsluttende del af undersøgelsen starter dog med en kort opsamling af resultaterne fra de første to delrapporter.

Denne afsluttende delrapport kan læses særskilt, men den interesserede læser anbefales også at læse Delrapport 1 og 2 eller bruge dem som opslagsværk.

Resumé af Delrapport 1

Antal og ejerform

De traditionelle idrætsfaciliteter (haller, sale og baner) er typisk kommunale eller i høj grad drevet med kommunal støtte. 'Udendørs tennisbaner' og 'klublokaler' er i noget højere grad private faciliteter i Skanderborg Kommune sammenlignet med fordelingen på landsplan. Modsat er det kun 'idrætshaller på 800 m² eller derover', som skiller sig ud i den henseende, at der findes en markant højere andel offentlige/selvejende i Skanderborg Kommune sammenlignet med landsplan.

En anden vigtig distinktion er det forvaltningsmæssige tilhørsforhold, fordi det har betydning for idrætsforeningernes adgang til faciliteterne. Kultur, Borgere & Planlægning kan for de faciliteter, der hører under dennes fagforvaltning, i udgangspunktet fordele tider til foreninger i alle døgnets timer, mens det ikke er tilfældet i faciliteter, der hører under Børn & Unge. Her råder folkeskolerne typisk over faciliteterne i dagtimerne (indtil ca. kl. 15-16), hvorefter Kultur, Borgere & Planlægning kan henvise tider til idrætsforeninger. 30 pct. af faciliteterne i Skanderborg Kommune og næsten hver anden idrætshal (47 pct.) hører under en af de lokale folkeskoler. Dertil kommer, at stort set samtlige mindre haller og gymnastiksale hører under skolerne. Det betyder, at idrætsforeningernes mulighed for at få haltid i dagtimerne er mere begrænset end i aftentimerne. Det er ikke nødvendigvis et problem, idet efterspørgslen på aktivitetstider også er størst i aftentimerne.

Disse findes ikke i Skanderborg Kommune

Det er som nævnt ikke muligt eller nødvendigt at have alle facilitetstyper inden for kommunegrænsen, og beslutninger herom beror i sidste ende på politiske prioriteringer. Tre større og omkostningstunge faciliteter, der ikke findes i Skanderborg Kommune, er: Skøjteanlæg/ isstadion, svømmehal med 50 meter bassin og motorsportsanlæg. Blandt de mindre omkostningstunge faciliteter, som Skanderborg Kommune ikke har, kan nævnes: Motionsstier, rulleskøjteløjper/baner, skaterbaner, squashbaner og faciliteter til vandaktiviteter såsom vinterbadning. Dette er ikke ensbetydende med, at der slet ikke findes mulighed for at udfolde disse aktiviteter i kommunen, men det er værd at være opmærksom på, om der inden for disse områder findes behov, der i dag ikke bliver tilgodeset.

Facilitetsdækning og placering af faciliteter

For fem ud af de ni faciliteter i Lokale- og Anlægsfondens facilitetsindeks er dækningen i Skanderborg bedre end på landsplan (fodboldbaner total (græs og kunstgræs), fodboldbaner (11 mands, græs), idrætshal på 800 m² eller derover, skydeanlæg, tennisbaner udendørs). Mønstret er stort set det samme, når der sammenlignes med by- og mellemkommuner. I forhold til nabokommuner scorer Skanderborg Kommune omvendt noget lavere. Her har kun Aarhus Kommune en dårligere facilitetsdækning pr. indbygger end Skanderborg Kommune. Dette kommer også til udtryk på regionalt niveau, hvor Skanderborg Kommune scorer tredje lavest på facilitetsindekset i Region Midtjylland.

Kunstgræs: Skanderborg Kommune er her pt. dårligere end landsgennemsnittet, men den planlagte opførelse af yderligere to kunstgræsbaner vil betyde en markant forbedring af facilitetsdækningen.

Fodbold: Fordelingen af græsbaner til fodbold er godt fordelt rundt i kommunen, og stort set alle store og små bysamfund har mindst én græsbane. Analysen af antallet af borgere pr. bane afslører dog, at der er forskel internt i Skanderborg Kommune, og at der f.eks. i Skanderborg-, Hørning- og Galten-området er mere end 1.600 borgere pr. 11-mands fodboldbane. I Galtens tilfælde falder dette tal dog til 960, når man vælger at betragte Galten-Skovbyområdet som et område.

Idrætshal: Også på dette område er der iværksat etablering af nye haller, der yderligere vil forbedre facilitetsdækningen. De fleste lokalområder i kommunen er i forvejen godt dækket ind med en eller flere haller. Langt størstedelen af kommunens borgere bor derfor relativt tæt ved en hal og tilmed typisk inden for en radius af to kilometer.

Der er dog en forskel lokalområderne imellem, som er værd at være opmærksom på. Hørning-området skiller sig ud med over 8000 borgere om en idrætshal, mens området omkring Borgernes Hus i Veng og Voerladegård er nede på knapt 1.000 borgere pr. hal. Betragtes Galten-Skovbyområdet, hvor der netop er bygget en ny hal 2 (AVK-Hallen), som et område, kommer antallet af borgere pr. hal i dette område ned på 2.639. Dette er noget under antallet for Hørning (8.058), Stilling (4.250), Skanderborg by (4.078), Ry (3.738) og Låsbyområdet (3.050). Når de planlagte halbyggerier i Ry, Skanderborg og Hørning bliver gennemført, vil det for de respektive områder betyde, at der vil være 2.492 borgere pr. hal i Ry-området, 3.263 i Skanderborg-området og 4.029 i Hørning-området.

Svømmehal: Facilitetsdækningen af svømmehaller hører til i den dårlige ende. Der findes dog i kommunen én svømmesal og flere friluft- og søbadsmuligheder, og det er også muligt for kommunens borgere at bruge svømmehaller i omkringliggende kommuner, hvilket spørgekemaundersøgelserne bekræfter.

Fitness: Fitnesscentre findes i alle de større bysamfund. Herudover findes der flere steder lokalt større eller mindre styrketræningsrum og spinninglokaler f.eks. i forbindelse med haller (eks. ved Borgernes Hus, Stilling Skole, Virring Hallen, Galten Hallen, Skovby Skolen, Morten Børup Hallen og Sølund).

Natur: Der er ret få registrerede natur- og friluftsfaciliteter i Skanderborg Kommune, og dem der findes, er for de flestes vedkommende beliggende omkring søvand, og er anlæg til sejlbåde samt kano, kajak og roning. Disse faciliteter ligger i Ry og Skanderborg by. Der findes med stor sikkerhed en række muligheder for at benytte naturen i Skanderborg Kommune, som ikke er registreret her.

Resumé af Delrapport 2

Der blev gennemført tre forskellige spørgeskemaundersøgelser til henholdsvis foreninger og institutioner, som benytter idrætsfaciliteterne, til skolebørn og til voksne. I de respektive undersøgelser deltog 137 foreninger og institutioner, 2.023 børn fra 4.-10. klassetrin og 1.084 voksne borgere i alderen 16-75 år.

Undersøgelse af de organiserede brugere

Undersøgelsen af foreninger og institutioners brug af idrætsfaciliteterne viser, at hovedparten af dem også benytter faciliteter og anlæg uden for kommunen. Det drejer sig hovedsageligt om foreningerne – men analysen viser samtidig, at brugen af anlæg uden for kommunen primært handler om deltagelse i kampe og turneringer og i mindre grad om de ugentlige træninger.

Den mest benyttede type facilitet i Skanderborg Kommune blandt foreninger og institutioner er idrætshallen. Den næstmest benyttede facilitet er gymnastiksalen, og den tredje mest benyttede facilitet er naturen. Fjerde mest benyttede facilitet er boldbaner. Halvdelen af idrætsforeningerne bruger idrætshallen og gymnastiksalen, mens boldbaner og motionsrum/fitnesscenter bruges af henholdsvis en fjerdedel af idrætsforeningerne. Idrætshallen og boldbanerne er skolernes foretrukne facilitetstyper, men naturen og veje, gader og fortove anvendes også meget af skolerne.

Foreningerne og institutionerne blev ligeledes spurgt om, hvad de oftest gjorde, hvis de ikke fik brug for de tider, de havde fået tildelt. For mange facilitetstyper var det op til hver femte bruger, der ikke gjorde noget aktivt, hvis de alligevel ikke skulle benytte deres tid, dvs. at tiden i sidste ende kom til at stå ubrugt hen.

Halvdelen af foreningerne og institutionerne synes, at de eksisterende faciliteter dækker deres behov. Men næsten lige så mange mener ikke, at deres behov dækkes. Det er især idrætsforeninger, der mener, at de eksisterende faciliteter ikke dækker deres behov. Dem, som svarede, at de eksisterende faciliteter ikke dækker deres behov, havde efterfølgende mulighed for at svare, hvilke faciliteter, de mangler mest. Ifølge disse drejer det sig om idrætshaller, klub- og mødelokaler, gymnastiksale, motionsrum/fitnesscentre samt 'andre anlæg og faciliteter'. Den sidste kategori dækker over faciliteter som springfaciliteter til gymnastikken, flere depotrum, fleksible lokaler (der kan opdeles i mindre rum og med fleksibel adgang) til f.eks. indoor cycling, mindre gymnastikhold og handicapundervisning. På nær den sidste kategori er det således facilitetstyper, som i forvejen er meget benyttede, som efterlyses af foreningerne, dvs. mere af det, man har i forvejen. For institutionernes vedkommende bliver især skateranlæg efterlyst.

15 % af foreningerne og institutionerne svarer, at de som helhed er meget tilfredse med den facilitet, de bruger mest, og 49 % er tilfredse. Hver tiende er utilfredse eller meget utilfredse. Størst er tilfredsheden hos brugerne af idrætshaller og svømmefaciliteter. Lidt mindre tilfredshed er der hos brugerne af gymnastiksale og boldbaner. De fleste af foreningerne og institutionerne synes, at de eksisterende faciliteter i kommunen opfylder pågældende brugeres behov for at kunne udføre aktiviteterne på tilfredsstillende vis. Trods dette svarer forholdsvis mange af dem samtidig, at der er behov for flere faciliteter og bedre faciliteter. Blandt ønskerne til nye faciliteter fra foreninger og institutioner var bl.a. en svømmehal i Galten

området, udendørs aktivitetsområder, motionsstier og mountainbike baner. Udover et udbredt ønske om flere faciliteter fra brugerne er der ligeledes mange, der peger på muligheder for at udnytte de eksisterende faciliteter og anlæg bedre i de forskellige lokalområder i kommunen.

Børneundersøgelsen

Skoleeleverne blev bedt om at svare på, hvilken sætning, der bedst passede til deres aktivitetsniveau. 48 % af eleverne satte 'kryds' ved det højeste fysiske aktivitetsniveau og yderligere 24 % satte kryds ved det næsthøjeste fysiske aktivitetsniveau. 15 % svarede, at de ikke er idræts- og motionsaktive.

De mest dyrkede idrætsgrene, som skoleeleverne i Skanderborg Kommune går til, er i nævnte rækkefølge: Fodbold, håndbold, fitness, badminton, gymnastik og svømning. Under 10 % har svaret, at de er inaktive. Det er især i 8.-10. klassetrin, at vi finder flest inaktive elever. Omkring 50 % af de inaktive svarer desuden, at de gerne vil gå til mere idræt, sport eller motion eller begynde igen. De fleste elever var i øvrigt overbeviste om, at de ville være mere aktive, hvis der var andre muligheder i de områder, hvor de bor.

Den aktivitetsmulighed, som flest elever savner, er muligheden for at gå i svømmehal. En stor andel af eleverne nævner dette i den åbne svarrubrik til sidst i spørgeskemaet, hvor de frit kunne skrive, hvad de savner i det område, hvor de bor. Næstmest nævnte aktivitet, som eleverne gerne ville have mulighed for at dyrke (mere), er fodbold under forskellige former og på forskellige underlag.

Næsten 75 % af de aktive elever har under 15 minutters transport til den idrætsfacilitet, som de bruger mest. Under 9 % har mere end 30 minutters transporttid.

Idrætshallen er den mest benyttede facilitetstype blandt eleverne. Dernæst kommer boldbaner, gymnastiksale og fitnesscentre. Naturen er den femte mest anvendte 'facilitet' eller sted til elevernes aktiviteter, mens svømmehallen følger tæt efter. De fem mest benyttede idrætshaller i kommunen er, ifølge de adspurgte elever Ry Hallerne, Niels Ebbesen Hallen, Hørning Hallen, Morten Brørup Hallen og Klank Hallen. Generelt er det primært de(n) lokale hal(ler) i forhold til børnenes skoler, der primært benyttes.

Børnenes idrætsaktiviteter samt deres ønsker er i højere grad knyttet til og afhængige af fysiske faciliteter, som den kommunale politik giver mulighed for at benytte, end de voksnes fritids- og idrætsinteresser er. Lige som de voksne er børnene også meget fysisk aktive under ikke-organiserede former. Således er naturen samt veje, gader og fortove steder, som børnene i høj grad benytter til deres aktiviteter.

Over halvdelen af de børn, der svømmer regelmæssigt, anvender Skanderborg Svømmehal. Men næsten en tredjedel af eleverne har svaret, at de benytter andre svømmefaciliteter uden for kommunen.

Voksenundersøgelsen

72 % af de adspurgte voksne borgere i Skanderborg Kommune dyrker regelmæssigt motion, idræt eller sport, hvilket er højere end seneste landsdækkende undersøgelse fra 2011 har vist. Den lave svarprocent i denne undersøgelse kan dog betyde, at det i højere grad er de idrætsaktive end de ikke-idrætsaktive, der har svaret i undersøgelsen, og derfor er den reelle idrætsdeltagelse givetvis lidt lavere.

De mest dyrkede idræts- og motionsaktiviteter blandt voksne borgere i kommunen er:

Vandreture (33 %), jogging/motionsløb (32 %), styrketræning (30 %), konditionstræning (15 %) og svømning (15 %). De er alle aktiviteter, som i mindre grad kan tilskrives idrætspolitikken, folkeoplysningspolitikken og/eller facilitetspolitikken i Skanderborg Kommune, idet det er aktiviteter, der kan udøves uafhængigt af de traditionelle idrætsstrukturer, der er støttet af kommunen. Det gælder i øvrigt også de fleste af de øvrige voksenaktiviteter, som dyrkes af mere end fem pct. af borgerne. Kun gymnastik (13 %), badminton (8 %) og fodbold (6 %) foregår overvejende i foreninger eller aftenskoler og i kommunale faciliteter.

Knap 70 % af alle de voksne borgere, dyrker idræt og motion på egen hånd, 45 % gør det i en idrætsklub eller forening, og 32 % gør det i et fitnesscenter, danseinstitut ol. 10 % dyrker deres idræt og motion i 'uformelle grupper', mens omkring 5 % benytter sig af tilbud på deres arbejdsplads. Deltagelsen i foreningsbaseret idræt eller motion er lavest for aldersgrupperne 20-29 år og 30-39 år i forhold til de ældre aldersgrupper. De unge foretrækker til gengæld at dyrke deres idræt og motion i motions- og fitnesscentre.

De voksnes aktivitetsmønster i Skanderborg Kommune svarer overordnet til det landsdækkende mønster. Men i en række aktiviteter er deltagelsen dog højere i Skanderborg Kommune end på landsplan. Det gælder svømning, styrketræning, kano/roning/kajak, mountainbike, tennis og ridning.

Størstedelen af de voksne borgere har forholdsvis kort transporttid til den idræts- eller motionsaktivitet, som de bruger mest tid på. 73 % har under 15 minutters transporttid, mens knap 5 % anvender 30 minutter eller mere på transport til og fra idræt

De voksne borgeres mest benyttede steder eller faciliteter til idræt og motion er naturen (i skoven, på stranden, på vandet, i parker m.v.) (56 %), på veje, gader, fortove o.l. (44 %) og motionsrum/fitnesscenter (38 %). Det er altså faciliteter eller steder, som i lille grad er et direkte resultat af kommunens idræts- og facilitetspolitik. Først på fjerdepladsen og længere nede kommer faciliteter, som er tæt knyttet op på denne, såsom idrætshaller (23 %), svømmefaciliteter (14 %), gymnastiksale (12 %) samt boldbaner (6 %).

Naturområdernes betydning for borgernes deltagelse i motion og idræt er stor. De mest benyttede naturområder er skove, parker og søer såsom Dyrehaven, Himmelbjerget, Skanderborg Bypark og Skimminghøj. Til spørgsmålet om, hvilke naturområder de voksne borgere anvendte, var der en stor del, der svarede, at de brugte andre naturområder end de i forvejen nævnte. Flere nævnte Stilling sø, Sukkertoppen, Vestermølle, Skovene omkring Ry, Skivholme Skov samt de grønne områder ved Højvangen.

Hvad angår svømmefaciliteterne benytter 49 % af de voksne 'svømmere' Skanderborg Svømmehal. Men næsten ligeså mange (47 %) benytter en svømmefacilitet uden for kommunen. Brugen af idrætshaller er stort set det samme som ved svømmehaller, dvs. de voksne borgere anvender faciliteter uden for kommunen i næsten lige så stor grad som faciliteter inden for kommunen.

Blandt de voksne idrætshal-brugere er der generelt stor tilfredshed med kvaliteten og funktionaliteten af hallerne i kommunen. Dog har de voksne samtidig en række forbehold i forhold til rengøringen og vedligeholdelsen af hallerne, som de mener godt kunne være bedre. Dette gælder særligt for skole-hallerne i kommunen.

I forhold til hvilke aspekter ved idrætsfaciliteterne, som de voksne tillægger størst betydning, er det vigtigste, at faciliteterne er rene og vedligeholdte. Dernæst kommer at de voksne kan motionere eller træne, når de selv ønsker det, og at faciliteten er indrettet efter aktivi-

teten, dvs. nogle funktionelle behov. Derudover har det også stor betydning for de voksne, at faciliteten hører til i det lokalsamfund, hvor de bor. Det har mindst betydning, om der er kiosk eller cafeteria ved de pågældende faciliteter.

De voksne borgere har generelt fire punkter, som de ønsker forbedret i forhold til idrætsfaciliteterne og mulighederne for idrætsaktiviteter i kommunen. Det drejer sig om en svømmehal i området Ry/Galten; bedre synliggørelse af de mange naturområder i kommunen; bedre fordeling og udbud af haltimer til voksne; samt bedre vedligeholdelse og rengøring i kommunens skolehaller.

Forslag og anbefalinger til udvikling af idrætsfaciliteterne

På de følgende sider præsenteres en række forslag og anbefalinger til udvikling af idrætsfaciliteterne og deres organisering i Skanderborg Kommune.

Forslagene vil først og fremmest bygge på resultaterne fra undersøgelsens første to dele, dvs. kortlægningen af idrætsfaciliteterne samt spørgeskemaundersøgelserne af de organiserede brugere og børne- og voksenbefolkningen i kommunen. For det andet inddrages erfaringer og undersøgelser fra andre kommuner, som Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund samt Idrættens Analyseinstitut har gennemført de seneste år. For det tredje er der inddraget øvrige erfaringer fra andre kommuner.

Optimering af lokale anvendelsen

Denne undersøgelse har vist, at der er et stort og meget mangfoldigt idrætsliv i Skanderborg Kommune med en meget høj deltagelse blandt såvel voksne som børn i forskellige idræts- og motionsaktiviteter. Denne og andre undersøgelser viser imidlertid, at borgerne gerne vil være mere aktive, og mange efterspørger mere fleksible muligheder for at dyrke forskellige aktiviteter. Dette er en udfordring for både lederne af faciliteterne og foreningerne.

Som nævnt tidligere var der mange organiserede brugere (foreninger og institutioner), der ikke gjorde noget aktivt, hvis de alligevel ikke skulle benytte deres bookede tid i faciliteten, dvs. at faciliteten kom til at stå ubrugt hen på det bookede tidspunkt. Derudover indikerer svarene fra foreningerne, at mange ikke ved, hvad der skal gøres i disse situationer. Der ligger derfor potentielt en række ledige tider, som hverken foreninger eller andre brugere i dag har mulighed for at udnytte.

I forhold til en fremtidig bedre udnyttelse af faciliteterne, kan der dermed være muligheder i at se på, hvorvidt der kan indføres andre procedurer i forhold til afmelding af tider, som foreningen eller institutionen ikke benytter, så de kan udnyttes af andre brugere i stedet.

Afmelding af tider

En mulig tilgang til dette kan gøres ved at motivere brugere til at afmelde tider, de ikke bruger. Der kan med andre ord skabes en bedre afmeldingskultur blandt de organiserede brugere af de kommunale faciliteter. En række forskellige tiltag/emner er nævnt nedenfor, som Skanderborg Kommune i samråd med Idrætssamvirket kan overveje for at skabe en bedre afmeldingskultur.

Man kunne eksempelvis forsøge, at anvende incitament, som gør det fordelagtigt at

melde fra. Et incitament kan være etableringen af en afmeldingsbørs, idet foreninger og andre kan få gavn af børsen ved at få mulighed for at få andres afmeldte tider. I perioder med spidsbelastninger op til sæsonstart eller lignende, vil det være interessant for mange foreninger. Der kan tænkes i forskellige metoder, som tider viderefordes efter. F.eks. kan man arbejde med først-til-mølle-princippet. Man kunne også arbejde med andre systemer, hvor tider f.eks. udbydes til visse brugere, som kan få mulighed for at tage tiden før andre brugere. Det kan handle om en eller to dage, hvorefter tiden gives fri, hvis den ikke er taget. Samme system kan bruges mellem forskellige typer af brugere. Først kan en tid gives fri til foreninger, og efterfølgende til selvorganiserede brugere/onlinebooking, hvis tiden stadig er fri. Endelig kan man også gøre det til lederne af idrætsfaciliteternes ansvar at arbejde for at sikre, at ikke-forbrugte tider anvendes.

Det er også muligt at arbejde med at frigøre timer, som skolerne ikke bruger. Dette kan eks. ske ved, at skolerne ikke fast har stillet bestemte tidsperioder til rådighed hele året, men skal nærme sig en situation, hvor de reservede tider stemmer over ens med de brugte tider. I Faaborg-Midtfyn Kommune anvendes der f.eks. en form for årshjul, hvor skoler og institutioner får en vis ramme af timer i hallerne, som de kan fordele over et skoleår. Hvilke tidspunkter, der konkret skal reserveres, skal udmeldes seneste medio juni. Den timeramme, skolerne har mulighed for at anvende, svarer til tiden fra 8-15 fra efterårsferien og til påske – men det er muligt at lægge timer i hallerne både før og efter denne periode. Det bevirker dog, at skolen ikke kan lægge beslag på tiderne mellem 8 og 15 hele skoleåret. Derved frigøres der timer og disse timer kan gå videre til foreninger eller andre brugere.

En anden metode er at indføre sanktioner over for organiserede brugere, som ikke afmelder tider, de ikke bruger. En sanktion kunne være, at brugerne ved udeblivelse uden afbud bliver opkrævet et gebyr, som altså kun pålægges i tilfælde af udeblivelse uden afbud. I Faaborg-Midtfyn Kommune kan hallerne fx fakturere skolerne et gebyr, der modsvarer det som foreningerne skal betale for at bruge hallerne pr. time, hvor de har reserveret tiden, men ikke anvender den (pt. ca. 100 kr. pr. time).

Muligvis skyldes manglende afmelding blot, at foreninger og andre ikke har fokus på betydningen heraf. Man kan derfor overveje at lægge ekstra vægt på oplysning herom i en periode. Det kan overvejes, om oplysning skal kombineres med en eller flere af de ovenstående forslag. Noget tyder også på, at blot et øget fokus på udnyttelse, rent faktisk giver en bedre udnyttelse af faciliteter. Erfaringer fra Aalborg Kommune, hvor der er lavet målinger af både den tidsmæssige og pladsmæssige udnyttelse i hallerne viser, at flere foreninger har fået de tider de ønsker. Dette skyldes at kommunen har målt udnyttelsen og derigennem vist, hvor det er muligt at dele hal-lokalet mellem to forskellige aktiviteter – og dermed forbedre udnyttelsen og give flere foreninger de tider, de gerne vil have.

En mulig forandring i kommunen kunne være at kræve et gebyr for brugen af de kommunale faciliteter som mange andre kommuner gør, således at det f.eks. inden for folkeoplysningens rammer koster et gebyr for foreningerne at bruge de kommunale lokaler. Det kan have den effekt, at brugere i højere grad kun ansøger om/ønsker tider, de har brug for, og bliver bedre til at aflyse tider, såfremt de slipper for at betale gebyret ved afmelding. Et lignende princip med en form for brugerbetaling er set i en række selvejende idrætsfaciliteter, men kan altså også bruges i kommunale anlæg. Ud over de ovenstående tiltag er det dog helt afgørende, at det er nemt at melde afbud. F.eks. ved at det ikke skal gå gennem en person i

foreningen, men i stedet direkte fra træner til en mail/SMS i kommunen.

Spørgeskemaundersøgelsen af de voksne borgere afslørede, at over 75 % af de adspurgte er villige til at betale 25 kr. eller mere for at benytte indendørs idrætsfaciliteter. Der synes dermed at være en betalingsvillighed i befolkningen, som tyder på at der findes borgere, der vil købe de tider, som kan frigøres og som måske alligevel ikke bruges.

Desuden – og uanset hvilke tiltag man vælger at benytte – er det væsentligt at pointere, at arbejdet med at skabe en bedre afmeldingskultur er en fremgangsmåde der skal føre til, at tider i faciliteterne, som ikke anvendes i dag kan aktiveres, så andre foreninger og andre brugergrupper kan få glæde af dem.

Endelig er en anden mulig fremgangsmåde for at fremme en bedre afmeldingskultur, at alle bookninger via online værktøjer gøres tilgængelige på internettet, således at der skabes større gennemsigtighed i, hvem der anvender lokalerne på forskellige tidspunkter. I andre kommuner er der i kølvandet på sådanne offentliggørelser sket betydelige ændringer i, hvor mange timer, der reelt bruges i faciliteterne, hvorefter disse tider kan fordeles til foreninger eller andre brugere.

Bedre udnyttelse af faciliteter/lokaler i nærområdet

Der var også mange foreninger og institutioner, der peger på en bedre udnyttelse af de eksisterende rammer som en mulig løsning på den nuværende kapacitetsmangel i spidsbelastningsperioderne. Her er det nødvendigt at fokusere på de enkelte faciliteter rundt omkring i kommunen og i højere grad at udvikle og optimere facilitetens benyttelse. Dette kan blandt andet ske ved, at kommunen støtter faciliteterne i at udvikle og kvalificere deres drift med sigte på at opnå en højere benyttelse, en bedre økonomi og en anvendelse, der fremmer såvel kommunens som brugernes mål.

Denne metode sigter på at inddrage de lokale brugere i en fælles bestræbelse på at udvikle idrætsfaciliteterne og deres anvendelse. En sådan proces går ud på at 'aktivere' faciliteterne. Aktivitetsudvikling er for mange faciliteters vedkommende muligt uden større og dyre ændringer af faciliteterne, men en forbedret økonomi som følge af aktivitetsudviklingen kan skabe det økonomiske grundlag for en senere facilitetsudvikling. Anlæggene må i højere grad tilpasses ændringerne i idrætsmønstret hos især de voksne, uden at det i for høj grad går ud over de formål, de traditionelle faciliteter oprindeligt blev bygget til, og som fortsat har stor tilslutning hos især børn og unge. Hvad angår nogle af de store idrætsfaciliteter, kunne følgende spørgsmål bl.a. tages op:

- Hvordan kan idrætsfaciliteten give større mulighed for at træne fitness, spinning og andre former for konditions- og styrketræning, som man i dag typisk gør i et motionscenter?
- Hvordan kan faciliteten opfylde en støttefunktion for selv-organiseret idræt og bevægelse, motion i naturen mv. F.eks. i form af omklædningsfaciliteter, toiletter, inspirerende aktivitetsmuligheder tæt på idrætshallen, og hjælp til nybegyndere i jogging, stavgang mv. (eks. i form en semi-organisering af løbegrupper og stavgangsgrupper med guider eller hjælpere)?
- Hvordan kan idrætsfaciliteten i højere grad være den samlende, koordinerende og igangsættende institution med sigte på at skabe nye, flere og bedre idræts- og bevægelses-

sesmuligheder i lokalsamfundet? Herunder også gå i dialog med andre organiserede grupper end de lokale idrætsforeninger.

- Hvordan kan idrætsanlægget anvendes på forskellige tidspunkter, som tilgodeser ønsket om at kunne motionere på tidspunkter, der passer den enkelte? Dette var bl.a. et stort ønske hos de voksne borgere i spørgeskemaundersøgelsen.
- Hvordan kan faciliteten opnå en højere benyttelse ved fx at tilbyde alle timer mellem kl. 6.00 til 24.00 for idrætsinteresserede borgere (også timer som skolen og idrætsforeningen har fået tildelt, men som ikke benyttes)?
- Hvordan kan faciliteterne i højere grad fokusere på særlige grupper? F.eks. være en mere attraktiv ramme for turister eller tiltrække arrangementer fra erhvervslivet? En realisering af dette forudsætter, at der på hvert anlæg lægges større vægt på 'ledelse' og opkvalificering af medarbejderne til at kunne varetage en mere aktiv rolle som aktivitetsskabere og -udviklere. Ledelsen skal kunne igangsætte aktiviteter, hvis der er et behov for det. Helst i samarbejde med foreningerne, men hvis de ikke ønsker at engagere sig deri, skal anlægget selv kunne udbyde idræts- og motionsaktiviteter.

Fordelen ved denne model er, at den har fokus på at udvikle den enkelte facilitet, så den kan tilpasses lokale behov og udviklingen i kultur- og idrætslivet i Skanderborg Kommune. Modellen kan også tilgode faciliteternes store forskellighed og særlige lokale forhold.

Til gengæld er det også en model, som kræver tid, og resultaterne deraf må forventes først at vise sig nogle år efter, at processen er igangsat. En anden ulempe er, at den forudsætter en betydelig faglighed og måske også økonomisk indsats på kort sigt fra kommunen til igangsættelsen og gennemførelsen af processen. Og endelig forudsætter den, at faciliteterne, deres ledelser og deres primære brugergrupper støtter processen. Hvis ikke det sikres, at andre end de nuværende brugergrupper inddrages tidligt i processen, er der en risiko for, at forandringsprocesser bliver en skueproces uden reelle forandringer til følge.

Ønsker og forslag til faciliteter

I tidligere tilsvarende undersøgelser har der ofte været stor forskel på, hvilke typer faciliteter, som foreningslivet og borgerne i kommunen har efterspurgt og ønsket sig. Foreningerne har typisk ønsket sig mere af det, som de har haft adgang til i forvejen, dvs. idrætshaller, boldbaner, gymnastiksale osv. På den anden side har borgerne i højere grad ønsket sig faciliteter til mere selv-organiserede aktiviteter, som f.eks. udendørs motions-faciliteter, stisystemer, fitnesscentre og svømmehaller. Etablering af faciliteter, der udelukkende tilgodeser foreningernes ønsker, har således ikke nødvendigvis opfyldt de største behov hos borgerne. Men i denne undersøgelse er der en lang række sammenfald mellem behovene, givetvis også fordi der i forvejen er planlagt et antal hal-byggerier i kommunen (se Bilag 4).

De facilitetstyper, som de organiserede brugere og borgerne i Skanderborg Kommune efterspørger og ønsker, er: En svømmehal mere i kommunen, forskellige specialfaciliteter, udendørs aktivitetsområder, motionsstier og naturfaciliteter. I de følgende afsnit blive disse ønsker belyst og diskuteret.

Svømmehal

Kommunen har én decideret svømmehal, som er meget brugt. Det er muligvis også årsagen til, at andelen af skoleelever, der går til svømning eller kommer i en svømmehal, er lavere end i landet som helhed. Svømmehal er da også den facilitetstype, som flest skoleelever i spørgeskemaundersøgelsen ønsker. Det er imidlertid tankevækkende, at det umiddelbart lave udbud af svømmehaller i kommunen ikke synes at have større betydning for, hvor mange af de voksne, der dyrker svømning. Andelen er faktisk på et højere niveau end landsgennemsnittet. Men som spørgeskemaundersøgelsen af de voksne borgere også viser, foregår en stor del af svømmehalsbruget uden for kommunen.

Ønsket om en svømmehal mere i kommunen er således stort og bør helt klart overvejes. Mht. placeringen er der lige mange i Ry eller i Galten området, som ønsker en. Ud fra resultaterne i spørgeskemaundersøgelserne er det dog ikke muligt at bestemme, om den ene placering vil være bedre end den anden. En mulighed er også at placere ét stort svømmecenter med flere bassiner i Skanderborg by, som så skal servicere hele kommunens behov for svømning.

Som tidligere nævnt i Delrapport 1 er der dog faciliteter, det ikke giver mening at have i lige stort omfang i alle kommuner og lokalområder. En svømmehal er driftsmæssigt en dyr facilitet, og på dette område er det måske også relevant at kigge på det regionale udbud og samarbejdsmuligheder. Er det således muligt at dele en svømmehal med en nabo-kommune? Det kunne f.eks. være Hammel Svømmehal, hvor et tværkommunalt samarbejde dermed ville tilgodese den nordlige del af Skanderborg Kommune.

Der har været forslag fremme om at etablere mindre svømmesale (12 eller 16 meter bassiner) på 1-3 skoler i kommunen. Der er ingen tvivl om, at dette ville betyde meget for skolelevernes deltagelse i svømning – men det er ikke sikkert, at det ville komme resten af kommunens borgere eller foreninger til gode, idet de primært efterspørger større bassiner til både motions- og konkurrencesvømning. Derudover bør valget mellem flere mindre svømmesale og én stor svømmehal ses i et anlægs- og driftsmæssigt perspektiv. Her vil den sidstnævnte på kort sigt muligvis være den dyreste, men på langt sigt være den mest attraktive ud fra et funktionelt og brugsmæssigt synspunkt.

Specialfaciliteter og fleksible faciliteter

Spørgeskemaundersøgelserne viser, at de organiserede brugere bekræfter et behov for flere specialiserede anlæg og faciliteter, som opfylder moderne krav i de pågældende aktiviteter. Det kunne f.eks. være fælles faciliteter til kampsport eller bueskydningsfaciliteter.

Generelle ændringer i idrætsmønsteret både lokalt i kommunen men også på landsplan kan give anledning til en prioritering af faciliteter, der imødekommer aktiviteter som gymnastik, dans, kampsport og andre former for grundtræning. Tidligere tiders satsning på idrætshaller til boldspil har efterladt store aktivitetsområder uden indendørs faciliteter, der understøtter deres særlige facilitetsbehov. De ovennævnte aktiviteter har ikke brug for boldhallens dimensioner, tværtimod modarbejder det store rum ofte den stemning, som er forbundet med den pågældende idrætsgren.

Den mest oplagte løsning er i denne sammenhæng at anvende de mange mindre gymnastik- og tumlesale, som især findes i forbindelse med skolerne, eller simpelthen dedikere bestemte idrætshaller til dette formål. I Skanderborg Kommune er der allerede begyndende tegn på denne udvikling. Idrætshallen på Skanderborg Gymnasium er f.eks. den eneste hal

i kommunen, hvor der forefindes en springgrav til springgymnastik – men der påtænkes springgrave i andre haller også.

Princippet med specialiserede trænings- og konkurrencefaciliteter til bestemte idrætsgrene eller 'idrætsfamilier', som har ensartede behov og ønsker til idrætsfaciliteter, kan med fordel udbredes yderligere, f.eks. inden for enten kampsport, skydning eller vandsport. Her behøver man ikke at tage hensyn til, at andre skal bruge faciliteten bagefter, og at man derfor skal stille sine redskaber væk. Det sociale samvær før og efter idrætsaktiviteterne vil også kunne dyrkes på tværs af discipliner, og desuden vil det for de forskellige foreninger være muligt at skabe en fælles synlighed udadtil overfor potentielle medlemmer og sponsorer. Aktivitetssammenfaldet kan også tænkes at være en betydende faktor i forhold til at få byttet tider mellem forskellige hold/foreninger. Udøverne har rammerne og aktiviteterne til fælles og det kan være med at skabe kommunikation holdene i mellem, som er afgørende i forhold til f.eks. at bytte tider. Delvist beslægtet med ovenstående kan et aktivitetsfællesskab også være med til at etablere et godt miljø i hallen/lokalet.

Endvidere mener en stor del af de organiserede brugere i spørgeskemaundersøgelserne, at der er behov for flere mindre og lokale faciliteter, der kan bruges til forskellige aktiviteter og formål. Her tænkes der primært på multisale eller store idrætslokaler, der kan inddeles i mindre enheder, og dermed imødekomme nogle af borgernes krav om større fleksibilitet i aktivitetstilbuddene.

Den umiddelbare løsning kan være en ud- eller ombygning af de eksisterende haller og dermed skabe mindre rum, hvor de mindre idrætsgrene, som alligevel ikke har behov for en stor hal, kan være. Det handler således om at udvide antallet af haller eller gymnastiksale i kommunen, hvor der kan køres en eller flere skillevægge ned og opdele rummet i mindre lokaler. Disse mindre lokaler kunne få deres særegne funktioner, f.eks. for at tilgodese aktiviteter som spinning, ældreidræt, mindre boldspil, crossfit osv. Opdelingen af større rum er en egenskab der bør tænkes ind fra start, når byggerierne af de kommende haller i kommunen går i gang.

I forbindelse med etablering og ombygning af faciliteter i kommunen er det også værd at overveje den geografiske placering af disse. Kan man eksempelvis fokusere mere på at placere faciliteterne i byerne og i mindre grad i udkanten af kommunen under hensyntagen til nærhedens mindre betydning? Og kan man i det hele taget se stort på placeringen af faciliteter?

Som nævnt i Del 2 har forskning vist, at hovedparten af børn og voksne i danske kommuner ikke benytter sig af den nærmeste idrætshal, boldbane eller gymnastiksal. Én af årsagerne til dette kan være, at udbuddet af disse facilitetstyper de fleste steder er stort, og derfor behøver man ikke anvende den nærmeste, når den næst-nærmeste ikke ligger meget længere væk. Derudover kan opfattelsen af afstand også betyde noget for folks vilje til at køre efter faciliteter. Således kan en facilitet, der virker mere attraktiv (på grund af bestemte redskaber, vedligeholdelsesniveau, udbud af aktiviteter), opfattes som værende tættere på, end den rent faktisk er.

Spørgeskemaundersøgelserne til børn og voksne i Skanderborg Kommune viser også, at både voksne og børn benytter idrætshaller i den del af kommunen, som de bor i eller går i skole i. Omvendt viser analysen af brugen af svømmehaller, at folk i kommunen gerne kører langt efter bestemte og mere specielle typer af anlæg.

Placeringen af faciliteter er dermed ikke kun et spørgsmål om centrale faciliteter vs. de-

centrale faciliteter – men også et spørgsmål om, hvilke typer af faciliteter, der er tale om, og til hvilke målgrupper de påtænkes.

I forhold til de mest udbredte og gængse facilitetstyper som idrætshaller, boldbaner og gymnastiksale er det fortsat vigtigt at fastholde en form for 'grundforsyning' af disse faciliteter. Dette gælder især for grupper som børn og ældre, hvor mobiliteten kan være en begrænsende faktor. Men også for teenagere, som traditionelt er sværere at fastholde i idrætten, er det vigtigt, at der er tilbud. Her viser spørgeskemaundersøgelsen af skoleelever, at eleverne i de større klasser primært interesserer sig for fitness og styrketræning, hvorfor det er vigtigt at være opmærksom på faciliteter hertil for at tilgodese denne målgruppe.

Derudover bør der i planlægningen af faciliteternes placering også tages hensyn til infrastrukturen i kommunen. Børns og voksnes valg af aktivitet eller facilitet kan også afhænge af, hvilke transportmuligheder, der er tilgængelige. Hvis der er tale om offentlige transportmidler, kan der være forhindringer hér, som vanskeliggør deltagelse i bestemte aktiviteter afhængig af deres placering i kommunen.

De decentrale idrætshaller/lokaler har det til fælles, at de ofte er beliggende alene f.eks. på en folkeskole og dermed ikke er indrettet til foreningsidræt som sådan. Der vil disse steder ofte ikke være andet end aktiviteten at komme efter, og det er en udfordring at skabe et indbydende område til fysisk aktivitet, som folk har lyst til at være i også efter, de har været idrætsaktive. Derfor bør man også overveje, hvordan man kan arbejde med idrætsmiljøet i disse lokaler/haller og gøre dem mere indbydende til fysisk aktivitet og på den måde være med til at hæve haller/lokalernes kvalitet og dermed brugernes oplevelser af dem.

Idrættens behov og skolernes behov

Det sidstnævnte peger ind i de problematikker, der nævnes i forbindelse med de idrætsfaciliteter i kommunen, som ligger på skoler, men som også benyttes af foreningerne. Som nævnt i Del 1 hører næsten en tredjedel af faciliteterne i kommunen under en af de lokale folkeskoler, og administreres således som en del af Fagsekretariatet Børn og Unge. Kigger man alene på idrætshallerne, er det næsten hver anden hal (47 %), der hører under en folkeskole. Dertil kommer at stort set samtlige mindre haller og gymnastiksale er skolefaciliteter.

I forbindelse med driften og organiseringen af idrætsfaciliteter i Skanderborg Kommune er der således en to-strengt struktur, der skaber visse udfordringer. I forhold til adgangen til idrætsfaciliteter for idrætten under folkeoplysningsloven, kan faciliteternes forvaltningsmæssige tilhørsforhold være afgørende. Således kan Staben for Kultur, Borgere & Planlægning fordele tider til foreninger for de faciliteter, der hører under deres eget område, i alle døgnets timer. Men for de faciliteter, der hører under Børn og Unge, råder folkeskolerne typisk over faciliteterne i dagtimerne (indtil ca. kl. 15-16), hvorefter Kultur, Borgere & Planlægning kan henvise tider til idrætsforeninger.

Det betyder, at idrætsforeningernes mulighed for at få haltider i dagtimerne er mere begrænset end i aftentimerne. Det er ikke nødvendigvis et problem, idet efterspørgslen på aktivitetstider også er størst i aftentimerne. Men med en kommende skolereform og i relation til denne et muligt øget behov/krav fra skolernes side for adgang til idrætsfaciliteter i eftermiddagstimerne, kan idrætsforeningernes adgang til faciliteterne udfordres yderligere.

En anden problematik i forhold til skolefaciliteterne og foreningernes brug af dem er, at idrætsforeningerne ofte føler, at der ikke bliver taget hensyn til deres redskaber og til funktio-

naliteten af faciliteten, når skolerne anvender dem. Spørgeskemaundersøgelserne viser også, at tilfredsheden med vedligeholdelses- og rengøringsniveauet var lavest for skolehallerne, og at der generelt var utilfredshed med de rammer, som de organiserede brugere fik stillet til rådighed i skolehallerne.

Det virker således til, at der er behov for et øget fokus på, hvad der er skolernes behov, og hvad der er foreningernes behov i forbindelse med den praktiske anvendelse af faciliteterne og ikke mindst i organiseringen og fordelingen af tider. Et øget samarbejde på tværs af skolerne og staben for Kultur, Borgere & Planlægning i kommunen og på sigt en fælles politik for driften og organiseringen af faciliteterne kan derfor anbefales.

Natur og frit tilgængelige faciliteter

Af facilitetstyper, som Skanderborg Kommune ikke har registreret i Lokale- og Anlægsfondens facilitetsdatabase, kan nævnes: Motionsstier, rulleskøjtøløjper/baner, skaterbaner, squashbaner og faciliteter til vandaktiviteter såsom vinterbadning. Dette er ikke ensbetydende med, at der slet ikke findes mulighed for at dyrke disse aktiviteter i kommunen, men det er værd at være opmærksom på, om der inden for disse områder findes behov, der i dag ikke bliver mødt.

Især lysløjper og motionsstier til løbende og vandrende voksne og ældre, samt rulleskøjtøløjper/baner og skaterbaner til børn og unge er værd at overveje. Disse aktiviteter er blandt de populære idrætsaktiviteter ifølge borgerundersøgelsen, og selvom der ikke er tale om klassiske foreningsaktiviteter, kunne en satsning på faciliteter dertil være en måde, kommunen kunne være med til at understøtte en højere idræts- og motionsdeltagelse. Sådanne overvejelser skal selvfølgelig tage afsæt i lokale forhold (som adgang og tilgængelighed) for at løbe, vandre, skate og stå på rulleskøjter i allerede eksisterende offentlige områder (f.eks. parker og pladser samt på veje og stier).

I spørgeskemaundersøgelserne var der også ønsker fra både voksne borgere og organiserede brugere til flere udendørs aktivitetsområder, naturfaciliteter, motionsstier og mountainbike baner. Lige som med de voksne viser undersøgelsen også, at børnene er meget aktive i ikke-organiserede aktivitetsformer. Det afsløres bl.a. i deres store anvendelse af naturen samt veje, gader og fortove.

Der er derfor mange børn såvel som voksne, som er aktive i de forskellige naturområder, som der findes mange af i Skanderborg Kommune. Men endnu er områderne ikke blevet anlagt og registreret som deciderede idrætsfaciliteter med f.eks. motionsstier og cykelruter, som det er set i en række andre kommuner. Brugen og synliggørelsen af naturområder og stisystemer til motions- og idrætsaktiviteter bør derfor være et område, som man diskuterer fremover på kommunalt plan. At inddrage og aktivere skov- og naturområder mere som idrætsfacilitet er en måde, hvorved kommunen kan komme til at spille en rolle for en større del af kommunens borgere og være med til at gøre deres idræts- og motionsoplevelser bedre.

Det rigt varierede landskab i Skanderborg Kommune er også oplagt til at skabe en række spændende stiforløb. Stierne skulle være for alle – vandrere, stavgængere, løbere, rulleskøjtøløbere, cyklister, ryttere (heste) mv., som ønsker at komme væk fra de mest befærdede veje. Stierne kunne forløbe i lukkede 'sløjfer' ad eksisterende stier og små veje i kommunen. Dermed kædes de forskellige dele af kommunen sammen, så det er muligt at komme på ruten og ud i naturen, lige meget hvor i kommunen man bor eller befinder sig. De naturlige ud-

gangspunkter for ruterne kunne meget vel være kommunens mange idrætshaller og -anlæg, som således kunne fungere som mødested, opsamlingspunkt, op- og nedvarmningsområde samt omklædnings- og badefacilitet. For at imødegå de mørke vintermåneder kunne stierne ligeledes forsynes med belysning på dele af ruten. Undervejs på de forskellige ruter kunne der placeres små aktivitetspladser eller 'playspots' med udendørs træningsudstyr til styrke-, balance- og koordinationstræning.

Mange anlæg og faciliteter i kommunen er frit tilgængelige for borgere, der ønsker at benytte dem til forskellige aktiviteter. Det gælder dog først og fremmest udendørs faciliteter som boldbaner, naturfaciliteter og udendørs specialfaciliteter til idræt og fysisk aktivitet, mens det i mindre grad gælder for indendørs faciliteter. De seneste to årtier har man mange steder opført især idrætsfaciliteter, som i princippet er tilgængeligt for alle, uden at man på forhånd skal booke en tid. Det gælder f.eks. skater- og parkouranlæg, udendørs motionsredskaber, havnebassiner, boldbure og idrætslegepladser. Samtidig kan man imidlertid også se, at traditionelle idrætsanlæg afskærmes og lukkes for personer, der ikke medlem af de foreninger, der benytter det pågældende anlæg (fx tennisanlæg).

Det kan overvejes at indføre 'åbne faciliteter' som et princip for alle de faciliteter, hvor der ikke er tungtvejende grunde til at ikke at indføre det. Sådanne grunde kan være sikkerhedshensyn, faren for ødelæggelser på anlægget og hensyn til foreningernes interesser. Der kan være forskellige 'grader' af åbenhed:

- Den mest vidtgående åbenhed er, at faciliteten er åben for alle på alle tidspunkter, og som sådan ikke er forbeholdt bestemte foreninger eller institutioner. Disse kan selvfølgelig også benytte faciliteten, men samtidig kan uorganiserede brugere benytte faciliteten. Det kan eks. være en idrætshal (om sommeren), en svømme- og badefacilitet eller et skateranlæg.
- Man kan forestille sig, at et anlæg kun er frit tilgængeligt på bestemte tidspunkter af døgnet, hvor der er en form for overvågning af anlægget eller lokalet. F.eks. faciliteter i tilknytning til en skole eller anden offentlig institution (bibliotek). Eller at man ganske enkelt lader en facilitet være åben for alle på bestemte tidspunkter, som man kender det fra svømmeanlæg og nogle idrætshaller i eks. Københavns og Horsens Kommune ('Åben hal' princippet).
- Mindre vidtgående vil det være at lade faciliteten være åben for alle i de tidsrum, hvor foreninger og kommunale institutioner ikke benytter faciliteten. Dvs. at man (stadig) lader de organiserede brugere have fortrinsret til faciliteten.
- Endelig kan man på nogle anlæg og faciliteter indføre 'nøglekort'. Dvs. at adgangen til faciliteter kræver et nøglekort, som alle kan få ved oplysning af navn og adresse. Når man således låser sig ind på anlægget registreres det, hvem brugeren er på det pågældende tidspunkt, og samtidig kan man følge med i, hvor meget det pågældende anlæg benyttes.
- En sådan åbning af faciliteterne for alle bør kombineres med bedre information til borgerne om, hvor sådanne åbent tilgængelige faciliteter findes og med tydelig synliggørelse af anlæggene, så folk, der kommer forbi, kan se, at her kan alle komme til.

Fordelene ved åbent tilgængelige faciliteter er, at det gør det umiddelbart let at få adgang til faciliteterne uden forudgående booking, og at de kan benyttes uden medlemskab af forening. Desuden vil det i flere tilfælde ikke forudsætte (dyr) bemanning af faciliteten.

Der er imidlertid også nogle potentielle ulemper. Hvis anlægget benyttes meget, kan det medføre et stort slid. Det kan føre til en diskussion om, hvem der skal betale for det øgede slitage, idet evt. brugerbetaling vanskeliggøres af den åbne adgang. Skal merudgifterne afholdes af kommunen, brugerne, skolerne eller foreningerne? Inden for nogle aktiviteter kan det medføre, at idrætsforeninger mister medlemmer, fordi man kan dyrke aktiviteten uden at skulle betale for at være medlem. På den anden side kan den åbne adgang også gøre borgere mere opmærksomme på det lokale udbud af foreningsaktiviteter. Det vil givetvis være sværere at håndhæve, at alle brugere skal passe på anlægget og aflevere det i samme stand, som det var, da det blev taget i anvendelse, hvis uorganiserede grupper får mere adgang til faciliteten. Det kan være til gene for de mere organiserede grupper og kan kræve ekstra arbejdskraft på anlægget til pasning og oprydning. Endelig vil graden af åbenhed afhænge af omfanget af overskydende/ubrugt tid i faciliteterne, og hvordan denne tid behandles og systematiseres.

Om ikke andet kunne det forsøges i sommerperioderne, hvor de indendørs faciliteter er mindre søgte af de organiserede brugere og skolerne.

Foreningernes rammer og udfordringer

Resultater fra nylig forskning⁶⁰ viser, at der stort set ikke er nogen sammenhæng mellem det kommunale udgiftsniveau til foreninger og faciliteter og foreningernes tilfredshed med den økonomiske støtte til foreninger og tilfredshed med idrætsfaciliteter. Resultaterne fra denne forskning indikerer også, at boldspilsforeninger (med turneringsaktivitet), er mindre tilfredse med den kommunale støttes størrelse end motionsforeninger (med et mere rekreativt fokus). Desuden viser det sig, at foreninger i kommuner, hvor de er færre om at dele faciliteter, er mere tilfredse og i bedre trivsel. Således tyder det på, at især faciliteterne, deres tilstand og tilgængeligheden af dem, spiller en væsentlig rolle for foreningers tilfredshed og trivsel⁶¹.

Som analyserne i de forskellige delrapporter har vist, er hovedparten af foreningerne tilfredse med de faciliteter, de bruger mest. Men næsten halvdelen af de foreninger, som deltog i undersøgelsen, mener også at de eksisterende faciliteter ikke dækker deres behov. Overordnet vil foreningerne gerne have mere af det, som de allerede har, bl.a. idrætshaller, gymnastiksale og motionsrum/fitnesscentre. Men samtidig peger mange foreninger også på, at de ser muligheder for en bedre udnyttelse af faciliteterne.

Foreningerne er ligeledes udfordret af en meget stor gruppe borgere, der foretrækker at dyrke idræt og motion i naturen og/eller i selvorganiserede former uden fast træningstid, uden instruktion osv. Tillige skal foreningerne også forholde sig til den 'kommunale udfordring' med krav fra skolerne (eller andre kommunale instanser) om at etablere samarbejde med foreninger om aktiviteter, f.eks. i SFO-tiden eller i forbindelse med sundhedsfremmende tiltag. Disse udfordringer kan foreningerne i princippet forholde sig til ud fra tre forskellige strategier:

60 Iversen, E. B. & Thøgersen, M. (2014): Den kommunale støtte til idrætsforeninger. Succes eller sovepude? I Samfundets idræt: Forskningsbaserede indspark til debatten. Eskelund, K. & Skovgaard, T. (red.). Odense: Syddansk Universitetsforlag, s. 57-98

61 Ibid.

Den defensive strategi; dvs. hvor foreningerne vil forsøge at fastholde de positioner, de har i dag, og bevare deres fortrinsret til mange faciliteter og den måde deres aktiviteter er organiseret og struktureret på. For mange foreninger vil dette være en fornuftig og legitim strategi at forfølge af hensyn til deres medlemmer. Og noget tyder da også på, med de nuværende planer for facilitets-byggerier og -udvidelser in mente⁶², at foreningernes position på dette område vil fortsætte med at være stærk. Til gengæld kan foreningerne risikere, at befolkningens idrætsmønster flytter sig endnu længere væk fra den traditionelle foreningsidræt – og at foreningerne derved mister opbakning og på sigt får svært ved at fastholde positionen, især blandt de unge og voksne.

Den passive strategi. Her vil foreningerne acceptere, at der også er andre idræts- og motionsbehov (f.eks. den store gruppe af voksne og ældre motionister) og vil lade andre udbydere af idræt og motion komme til. Hermed menes der ikke nødvendigvis kommercielle udbydere såsom fitnesscentre. Det kunne i stedet være idrætsfaciliteterne selv og kommunale 'tilbud' i form af gode rammer for selvorganiseret aktivitet, som ikke forudsætter medlemskab af en forening, der kunne svare disse nye behov. Dette kan betyde, at der bliver endnu mere rift om tiderne i faciliteterne, og at foreningerne kan få sværere ved at få netop de tider, de foretrækker, eller at de får tider tildelt i andre faciliteter end tidligere. Samtidig må man også forvente, at der med et øget pres på hal-kapaciteten vil komme et øget kommunalt fokus på udnyttelsen af de tildelte tider og en aktivering af disse jf. tidligere afsnit i denne delrapport.

Den offensive strategi. I denne strategi vil foreningerne engagere sig i, hvordan de kan spille en rolle i forhold til nye aktiviteter og idrætsbehov, aktiviteter på andre tidspunkter af døgnet end de traditionelle aftentider, nye samarbejder med bl.a. kommunale institutioner, mv. Spørgeskemaundersøgelsen af de organiserede facilitetsbrugere i Skanderborg Kommune viste også, at der allerede er flere foreninger som tænker og agerer i denne retning. Konsekvensen af denne strategi kan være en øget medlemstilgang blandt voksne og ældre, fortrinsret til bestemte facilitetstyper eller -tider – men kan samtidig betyde, at foreningerne mister en smule fokus på traditionelle idrætter som fodbold og gymnastik, som stadig har stor tilslutning og betydning for børn og unge. Og det kan også medføre, at nogle foreninger får en anden medlemstype, som ikke i samme grad, som den traditionelle medlemstype, vægter de traditionelle idrætsforeningsværdier som fællesskab, deltagelse i turneringer og stævner samt frivilligt arbejde.

62 Se Bilag 4.

Litteraturliste

Høyer-Kruse, Jens (2013): Kommunal planlægning af idrætsfaciliteter, ph.d.-afhandling, Syddansk Universitet.

Høyer-Kruse, Jens m.fl. (2008): Analyse af idrætsfaciliteter i Frederikssund Kommune. Syddansk Universitet.

Ibsen, Bjarne & Theisen Pedersen, Mogens (1997): *Evaluering af Ældre i Bevægelse i København*; Danmarks Højskole for Legemsøvelser, København

Iversen, E. B. & Thøgersen, M. (2014): Den kommunale støtte til idrætsforeninger. Succes eller sovepude? I *Samfundets idræt: Forskningsbaserede indspark til debatten*. Eskelund, K. & Skovgaard, T. (red.). Odense: Syddansk Universitetsforlag, s. 57-98

Kaas, Tommy (2013): Analyse af Lokale og Anlægsfondens facilitetsdatabase 2013; Kaas & Mulvad Research & Analyse. København.

Kulturministeriet (2009): Idræt for alle, Breddeidrætsudvalgets rapport - baggrund og analyse; København.

Laub, Trygve Buch (2013): Danskernes motions- og sportsvaner 2011. Idrættens analyseinstitut

Pilgaard, M. (2009). Sport og motion i danskernes hverdag. København: Idrættens Analyseinstitut.

Pilgaard, Maja (2008): Danskernes motions- og sportsvaner 2007. Idrættens Analyseinstitut, København

Ulseth, Anne-Lene Bakken (2008): Mellom tradisjon og nydannelse. Analyser av fysisk aktivitet blant voksne i Norge; Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Det Samfunnsvitenskapelige Fakultet. Universitetet i Oslo.

